

Департамент культури, національностей, релігій та
охорони об'єктів культурної спадщини
Одеської обласної державної адміністрації

Одеська обласна універсальна наукова бібліотека
імені М. С. Грушевського

Науково-методичний відділ

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР У БІБЛІОТЕКАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ. 2025

Підсумки моніторингового дослідження

Одеса
2026

ВСТУП

Безбар'єрність є однією з ключових засад сучасного розвитку публічних бібліотек як відкритих, інклюзивних і доступних для кожного простору знань, спілкування та підтримки громади.

Сьогодні бібліотека розглядається не лише як місце зберігання інформації, а як простір рівних можливостей, де кожен користувач, незалежно від віку, стану здоров'я чи мобільності, має право на вільний доступ до послуг, інформації та культурного життя.

У рамках реалізації Плану заходів Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної (військової) адміністрації на 2025 рік з виконання Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року Комунальна установа «Одеська обласна універсальна наукова бібліотека імені М. С. Грушевського» у 2025 році провела моніторингове дослідження «Безбар'єрний простір в бібліотеках Одеської області. 2025».

До участі в дослідженні долучилися представники 159 бібліотек із 91 територіальної громади (міських, селищних та сільських), що забезпечило широкий і репрезентативний аналіз стану бібліотечної мережі області.

Дослідження спрямоване на комплексне вивчення стану безбар'єрності бібліотечної мережі області. Зокрема, аналізується фізична доступність бібліотечних закладів, наявність умов для відвідування маломобільними групами населення, у тому числі людьми з інвалідністю, а також рівень доступності інформації та публічних послуг. Окрему увагу приділено розвитку цифрової доступності та можливостям отримання бібліотечних сервісів у зручних і сучасних форматах.

Отримані результати стануть основою для формування подальших рекомендацій щодо вдосконалення інклюзивного середовища в бібліотеках області та наближення їх до європейських стандартів безбар'єрності.

КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

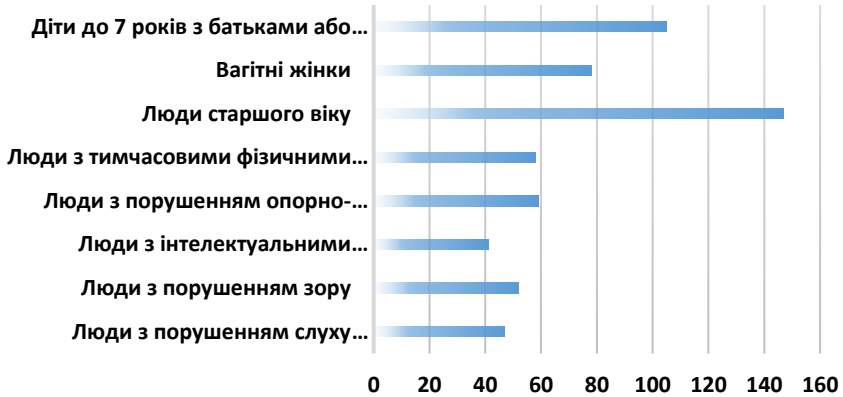
ЗАГАЛЬНИЙ ПОПИТ ТА ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ

1. Відповіді на запитання «Чи відвідують ваш заклад люди з інвалідністю або інші маломобільні групи населення?» розподілені наступним чином: 147 – так; 12 – ні. Таким чином, бібліотеки активно взаємодіють з маломобільними групами населення та людьми з інвалідністю.

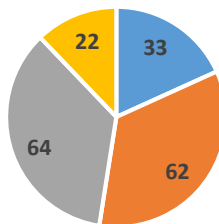
2. На запитання «Які саме з зазначених груп відвідують вашу бібліотеку?» респонденти відповіли наступним чином: Люди з порушенням слуху /мовлення – 47 осіб; Люди з порушенням зору – 52; Люди з інтелектуальними /ментальними порушеннями – 41; Люди з порушенням опорно-рухових функцій – 59; Люди з тимчасовими фізичними порушеннями – 58; Люди старшого віку – 147; Вагітні жінки – 78; Діти до 7 років з батьками або особами, що їх супроводжують – 105.

ЯКІ САМЕ З ЗАЗНАЧЕНИХ ГРУП ВІДВІДУЮТЬ ВАШУ БІБЛІОТЕКУ?

3. На запитання «Як часто користувачі означеної категорії відвідують ваш заклад?» відповіді розподілились наступним чином: Раз на тиждень і частіше – 33; Раз на місяць – 62; Декілька разів на місяць – 64; Декілька разів на рік – 22; Раз на рік і менше – 0; Ніколи – 0.

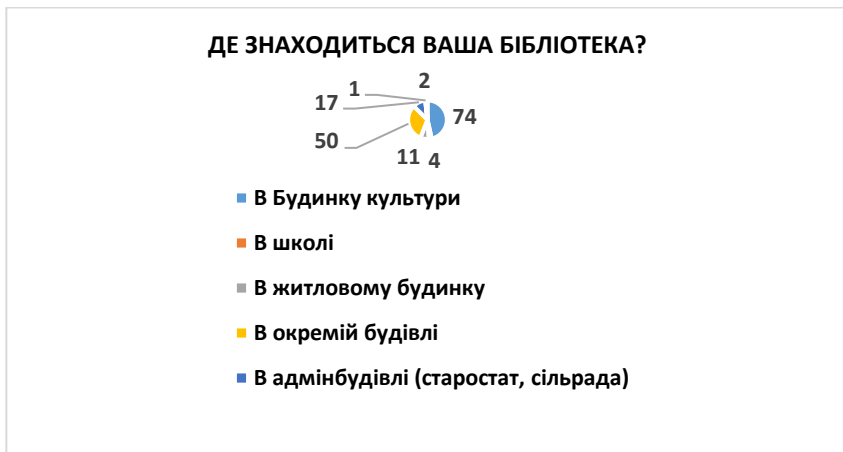
ЯК ЧАСТО КОРИСТУВАЧІ ОЗНАЧЕНОЇ КАТЕГОРІЇ ВІДВІДУЮТЬ ВАШ ЗАКЛАД?

- Раз на тиждень і частіше
- Раз на місяць
- Декілька разів на місяць
- Декілька разів на рік

ЯКИМ КРИТЕРІЯМ ФІЗИЧНОЇ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ ВІДПОВІДАЄ ВАША БІБЛІОТЕКА?

4. На запитання «Де знаходиться ваша бібліотека?» респонденти відповіли наступним чином: у Будинку культури – 74; у школі – 4; у житловому будинку – 11; в окремій будівлі – 50; у приміщенні адміністративної будівлі (старостат, сільрада) – 17; у приміщенні дитсадка – 1; у приміщенні медичних закладів – 2.

5. На запитання «Чи має бібліотека окремий вхід до будівлі?» респонденти відповіли: 100 – так; 59 – ні.

6. Відповіді на запитання «Чи може людина, яка користується кріслом колісним або є незрячою, самостійно зайти до вашого закладу?» розподілені наступним чином: 76 – так; 83 – ні.

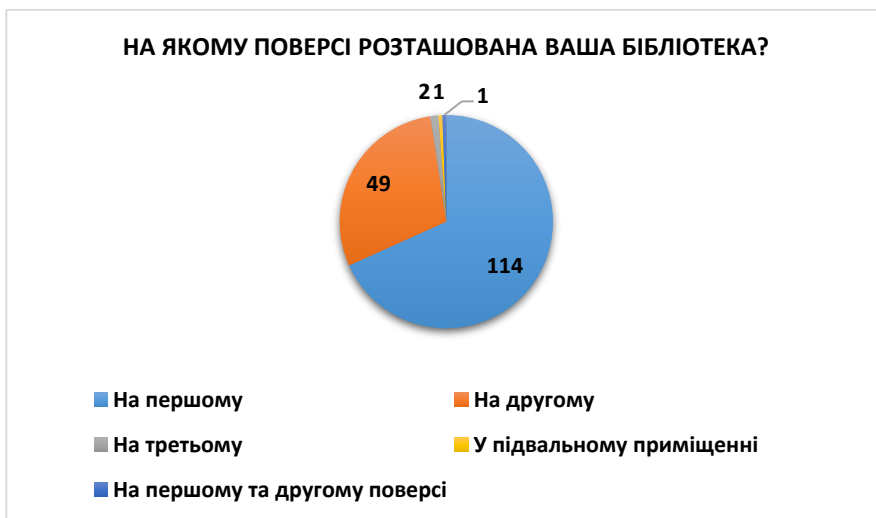
7. Відповіді на запитання «Чи є при вході до закладу нормативний пандус або підйомник?» розподілені наступним чином: 77 – так; 82 – ні.

8. На запитання «Чи відповідає ширина дверей (зовні та всередині приміщення) нормативам (не менше як 90 см)?» відповіді наступні: 136 – так; 23 – ні.

9. Респонденти на запитання «На якому поверсі розташована ваша бібліотека?» дали відповіді: На першому – 114; На другому – 49; На третьому – 2; У підвальному приміщенні – 1; На першому та другому поверсі – 1.

10. На запитання «Чи може людина, яка користується кріслом колісним або є незрячою, вільно пересуватися всередині приміщення закладу?» відповіді були наступні: 108 – так; 51 – ні.

11. Респонденти на питання «Чи є ліфт або підйомник у приміщенні (якщо заклад розташовано не на першому поверсі)?» відповіли наступним чином: 4 – так; 155 – ні.

12. Відповіді на запитання «Чи відповідає ширина проходу в приміщенні з обладнанням і меблями нормативам (не менше як 1,2 метра)?» розподілені наступним чином: 121 – так; 38 – ні.

13. Відповіді на запитання «Чи є у приміщенні санітарно-гігієнічні кімнати доступні для осіб, які пересуваються на кріслах колісних?» розподілились таким чином: 20 – так; 139 – ні.

14. Відповіді на запитання «Чи є доступними для осіб з інвалідністю, насамперед осіб, які пересуваються на кріслах колісних, шляхи для евакуації з приміщення закладу?» розподілились таким чином: 66 – так; 93 – ні.

Фізична доступність є базовою умовою інклюзії, проте дослідження виявляє суттєві інфраструктурні обмеження.

Таким чином, бібліотеки Одещини мають стабільний попит як інклюзивні простори. Переважна більшість відвідувачів з-поміж МГН — це люди старшого віку та батьки з маленькими дітьми. Проте значна кількість бібліотек обслуговує і людей зі специфічними порушеннями здоров'я (зору, слуху, опорно-рухового апарату)

ЯКИМ КРИТЕРІЯМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ ВІДПОВІДАЄ ВАША БІБЛІОТЕКА?

15. Відповіді на запитання «Чи має бібліотека у своїх фондах книги шрифтом Брайля?» розподілились таким чином: 15 – так; 144 – ні.

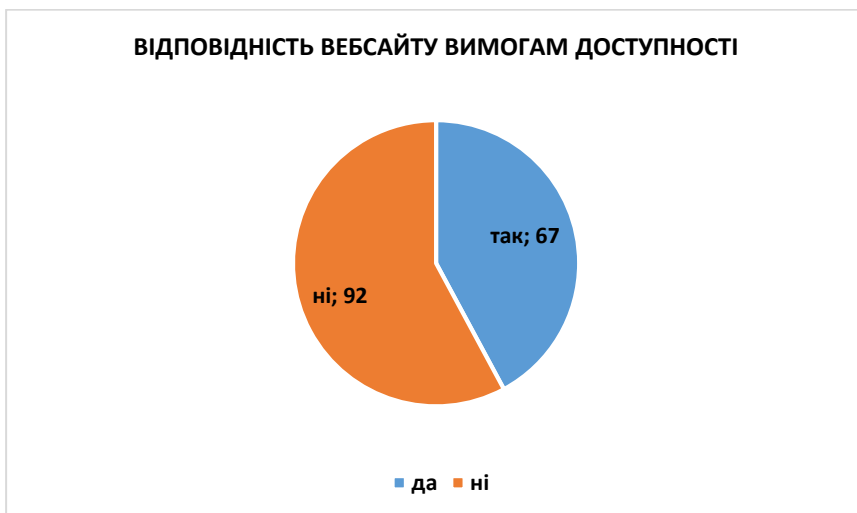
16. Відповіді на запитання «Чи має бібліотека у своїх фондах аудіокниги?» розподілились таким чином: 32 – так; 127 – ні.

17. Відповіді на запитання «Чи має бібліотека вебсайт?» розподілились таким чином: 159 – так.

18. Відповіді на запитання «Чи відповідає вебсайт вашої бібліотеки вимогам щодо доступності та сприйняття для користувачів із порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку?» розподілились таким чином: 67 – так; 92 – ні.

19. Відповіді на запитання «Чи залучає ваш заклад перекладачів на жестову мову при роботі з користувачами із порушеннями слуху?» розподілились таким чином: 5 – так; 154 – ні.

ЯКИМ КРИТЕРІЯМ ЦИФРОВОЇ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ ВІДПОВІДАЄ ВАША БІБЛІОТЕКА?

20. Відповіді на запитання «Чи має ваша бібліотека комп'ютерну техніку?» розподілились таким чином: 146 – так; 13 – ні.

21. Відповіді на запитання «Чи має бібліотека комп'ютерні тифлокомплекси?» розподілились таким чином: 8 – так; 151 – ні.

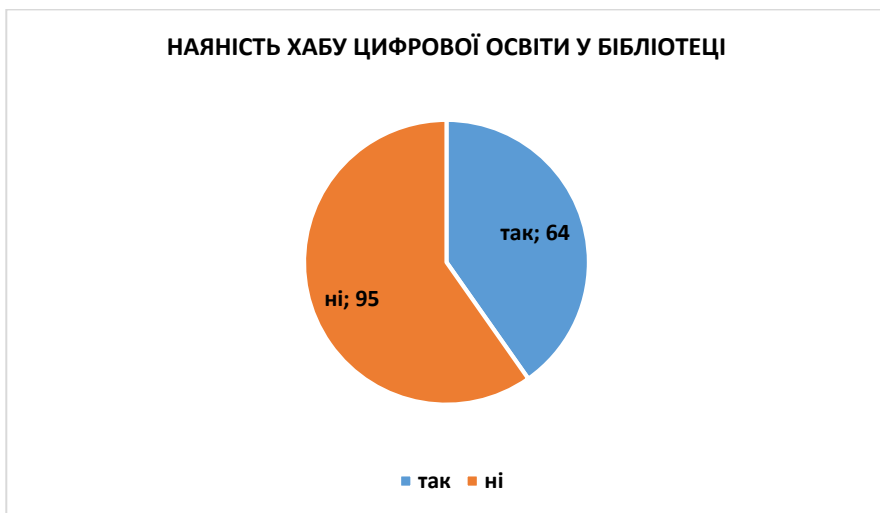
22. Відповіді на запитання «Чи надає бібліотека користувачам доступ до Інтернету?» розподілились таким чином: 159 – так.

23. Відповіді на запитання «Чи відповідає швидкість Інтернету нормативам (не менше ніж 100 Мбіт/с)?» розподілились таким чином: 146 – так; 13 – ні.

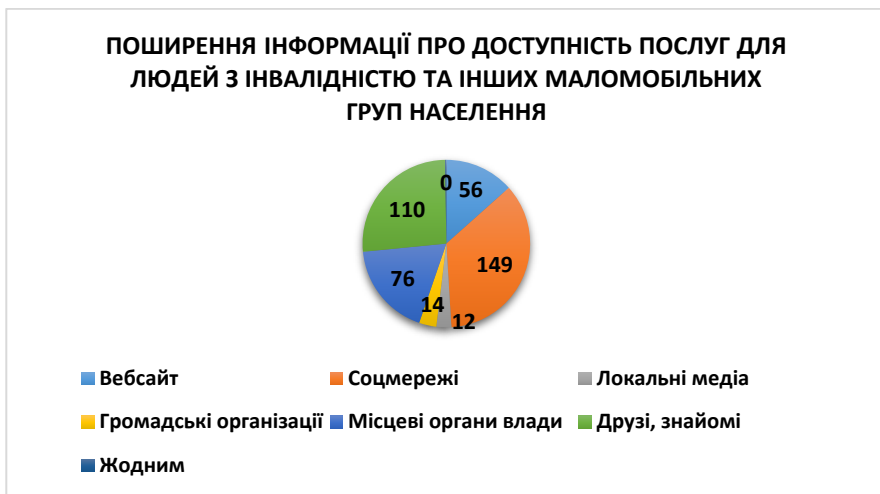
24. Відповіді на запитання «Чи діє на базі вашої бібліотеки Хаб цифрової освіти?» розподілились таким чином: 64 – так; 95 – ні.

Таким чином, спостерігається потужна позитивна динаміка у цифровізації: 100% закладів мають Інтернет, а 92% – комп'ютерну техніку та швидкісне з'єднання. Водночас інструменти спеціалізованої інклюзії розвинені дуже слабо: лише 9% бібліотек мають книги шрифтом Брайля, 5% обладнані тифлокомплексами, а перекладачів жестової мови залучають лише 3%.

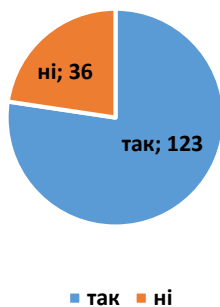
ІНФОРМУВАННЯ ТА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ

25. Відповіді на запитання «Яким чином ваш заклад поширює інформацію про доступність послуг для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення?» виглядають наступним чином: Вебсайт – 56; Соцмережі – 149; Локальні медіа – 12; Громадські організації – 14; Місцеві органи влади – 76; Друзі, знайомі – 110; Жодним – 1.

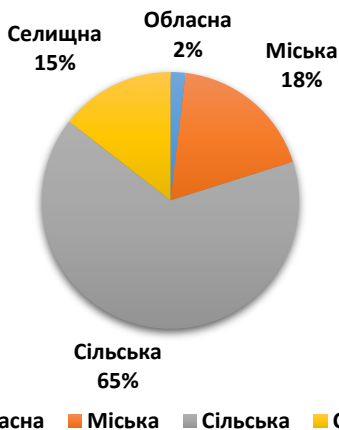
26. Відповіді на запитання «Чи планує ваш заклад підвищити рівень доступності послуг для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення найближчим часом?» розподілились таким чином: 123 – так; 36 – ні.

ПЛАНИ НА МАЙБУТЕ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОСТУПНОСТІ

27. В дослідженні взяли участь бібліотеки за значенням: Обласна – 3; Міська – 29; Сільська – 104; Селищна – 23.

БІБЛІОТЕКА ЗА ЗНАЧЕННЯМ

Таким чином, комунікація є дещо хаотичною та спирається на соціальні мережі й «сарафанне радіо». Проте готовність 77% закладів до змін свідчить про усвідомлення проблеми та бажання трансформувати простори.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного моніторингового дослідження встановлено, що переважна більшість закладів взаємодіє з людьми з інвалідністю та іншими маломобільними групами населення. Зокрема, 147 зі 159 бібліотек (92,5%) зазначили, що їх відвідують такі користувачі. Це свідчить про високий рівень соціального попиту бібліотек як відкритих та інклюзивних просторів.

Масштаб дослідження: Бібліотеки як центри інклюзії

159

бібліотек

91

групада

бібліотек активно відвідують
маломобільні групи населення
(147 зі 159 закладів)

Бібліотеки Одещини мають стабільний попит як інклюзивні соціальні простори — це не поодинокі випадки, а масова потреба.

Найбільш представленими категоріями користувачів є:

- люди старшого віку;
- діти до 7 років із супроводом;
- вагітні жінки;
- особи з порушеннями опорно-рухового апарату та тимчасовими фізичними обмеженнями.

Цільова аудиторія: Для кого ми створюємо простір?

Безбар'єрність стосується не лише людей з інвалідністю, а й найширших верств населення громади.

© NotebookLM

Фізична безбар'єрність

Аналіз показав, що рівень фізичної доступності бібліотек залишається недостатнім. Попри те, що:

- 136 бібліотек мають нормативну ширину дверей;
- 108 забезпечують можливість пересування всередині приміщень;

існують суттєві *бар'єри*:

- лише 48% бібліотек забезпечують самостійний доступ до приміщення;
- 48% мають пандуси або підйомники;
- 13% обладнані доступними санітарно-гігієнічними кімнатами;
- переважна більшість закладів, розташованих вище першого поверху, не мають ліфтів або підйомників;
- у 58% бібліотек відсутні безпечні та доступні шляхи евакуації.

Це свідчить про наявність системних інфраструктурних обмежень, що ускладнюють повноцінний доступ до послуг.

Інфраструктура: Між базовим доступом та реальними бар'єрами

© NotebookLM

Інформаційна безбар'єрність

Рівень інформаційної доступності також залишається низьким:

- лише 9% бібліотек мають книги шрифтом Брайля;
- 20% – аудіокниги;
- 42% вебсайтів відповідають вимогам доступності;
- 3% бібліотек залучають перекладачів жестової мови.

Таким чином, значна частина користувачів з інвалідністю не має повноцінного доступу до інформаційних ресурсів.

Цифрова безбар'єрність

У сфері цифрової доступності спостерігається позитивна динаміка:

- 92% бібліотек забезпечені комп'ютерною технікою;
- 100% мають доступ до Інтернету; 92% відповідають вимогам швидкості Інтернету.

Водночас лише 5% бібліотек мають тифлокомплекси.

Це вказує на недостатній розвиток спеціалізованих цифрових сервісів для людей з інвалідністю

Цифровий та інформаційний розрив

© NotebookLM

Комунікація та інформування

Основними каналами поширення інформації є: соціальні мережі; неформальні комунікації (через знайомих); місцеві органи влади. Водночас лише третина бібліотек активно використовує власні вебсайти для інформування про доступність послуг.

Готовність до змін

Важливим позитивним фактором є те, що 77% бібліотек планують підвищення рівня доступності найближчим часом. Це свідчить про усвідомлення проблеми та готовність до трансформацій.

Стратегія дій: Кроки до європейських стандартів

 Інфраструктурні зміни	 Оновлення фондів	 Цифрова адаптація	 Управління та ресурси
<ul style="list-style-type: none">• Встановлення нормативних пандусів та ліфтів.• Облаштування доступних вбиральнь.• Забезпечення безбар'єрних шляхів евакуації.	<ul style="list-style-type: none">• Поповнення фондів аудіокнигами.• Закупівля видань шрифтом Брайля.• Впровадження форматів легкої мови (піктограми).	<ul style="list-style-type: none">• Адаптація сайтів за міжнародним стандартом WCAG.• Розвиток Хабів цифрової освіти.• Забезпечення бібліотек тифлокомплексами.	<ul style="list-style-type: none">• Залучення грантів та місцевих бюджетів.• Створення локальних стратегій безбар'єрності.• Системне інформування громади.

77% бібліотек області вже усвідомлюють проблему та планують зміни. Час діяти!

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ СТАНУ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ

Бібліотеки Одеської області вже виконують функцію інклюзивних соціальних просторів, однак рівень їхньої безбар'єрності залишається недостатнім.

Найбільш проблемними є: фізична доступність; інформаційна доступність; забезпечення спеціалізованими цифровими інструментами.

Тому надаємо рекомендації щодо покращення стану безбар'єрності:

Фізична безбар'єрність

- облаштування пандусів відповідно до нормативів;
- встановлення підйомників або ліфтів у багатоповерхових приміщеннях;
- облаштування доступних санітарних кімнат;
- забезпечення безбар'єрних шляхів евакуації;
- зонування простору для вільного пересування маломобільних груп.

Інформаційна доступність

- поповнення фондів книгами шрифтом Брайля та аудіокнигами;
- адаптація вебсайтів до стандартів доступності (WCAG);
- впровадження альтернативних форматів інформації (простою мовою, піктограми);
- залучення перекладачів жестової мови або використання онлайн-сервісів.

Цифрова інклюзія

- створення або розвиток Хабів цифрової освіти;
- закупівля тифлокомплексів;
- навчання персоналу роботі з людьми з інвалідністю;
- впровадження цифрових сервісів для дистанційного доступу.

Комунікація

- системне інформування про доступність послуг;
- створення окремих розділів «Безбар'єрність» на сайтах;
- співпраця з громадськими організаціями;
- активніше залучення місцевих медіа.

Управлінські кроки

- розробка локальних стратегій безбар'єрності;
- проведення регулярного моніторингу;
- залучення фінансування (гранти, місцеві бюджети);
- обмін досвідом між бібліотеками.

Таким чином, бібліотеки Одеської області демонструють високий рівень відкритості до різних категорій користувачів, проте потребують системного вдосконалення інфраструктури та сервісів для забезпечення повноцінної безбар'єрності.

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР У БІБЛІОТЕКАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ. 2025 [Текст] : підсумки моніторинг. дослідж. / Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одес. облдержадмін., Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. С. Грушевського, Наук.-метод. від. ; [підгот.: Н. П. Маловік, О. А. Булгакова ; комп'ют. набір О. А. Булгакова ; відп. за вип. О. А. Булгакова]. – Одеса, 2026. – 24 с. – 15х21,5. – 40 прим.: б. ц.

© ООУНБ ім. М. С. Грушевського, 2026
© Маловік Н. П., Булгакова О. А., підгот., 2026
Зам. № 22 від 01.05.2026 р.